

LIMITELE CUNOAȘTERII ȘI ȘTIINȚA COMPUTERULUI

Geo SĂVULESCU¹

ageos2007@yahoo.com

ABSTRACT. Following the model of Kant's categories of the understanding, Lucian Blaga built up an abyssal theory of the understanding based on his stylistic point of view. Both types of categories – of the conscious and the unconscious – have the function to allow the knowing. But they also have a second function, that of being knowledge brakes. There are, therefore, transcendent brakes and stylistic brakes.

Do we have brakes in computer sciences? Computer is a tool. Do tools have brakes in knowledge? No. Only our brain, our judgements may have such brakes. Computer science may observe the brakes of the computer generated cognisance: but they are the brakes of our own brain.

KEYWORDS: Lucian Blaga, knowledge, computer.

I

Bazându-se pe construcția cunoașterii înțelegătoare a lui Immanuel Kant (categoriile înțelegerii), Lucian Blaga propune și categorii stilistice, ale inconștientului, descrise în *Noologia sa abisală*. Filosoful român consideră că toate aceste categorii – ale înțelegerii și cele abisale, stilistice, împreună cu conceptele *a priori* ale Spațiului și Timpului – *fac posibilă cunoașterea*.

O a doua funcție a categoriilor despre care ne vorbește Lucian Blaga, în afara celei cunoscătoare, este aceea de a fi și *frâne ale cunoașterii*. Aceasta se întâmplă tot astfel cum vedem cu ochii numai între anumite limite de mărime ale undelor electromagnetice, nu vedem în mod uzual undele ultraviolete și infra roșii. Tot așa cum auzim doar anumite vibrații acustice, pentru cele prea joase sau prea înalte suntem surzi.

Acest fenomen al frânelor transcendente, al frânelor stilistice, este deci important pentru cunoaștere.

¹ Dr. CRIFST.

De aceea, ar fi bine să realizăm o cercetare ale acestor limite ale cunoașterii. Ne interesează cât de departe merge această limitare a cunoașterii, care sunt efectele ei, în general. Dacă este bine să cunoaștem mai în adâncime acest fenomen, să-l cercetăm. Care sunt domeniile afectate de această limitare a cunoașterii? Dacă știința informaticii n-ar trebui să țină cont de acest fenomen și cum influențează el informatica? Computerul este unul din ajutoarele pe care le avem pentru a depăși aceste limite. Cât de departe ar putea înainta acest ajutor și care ar putea fi consecințele?

II

Faptul că ceea ce putem cunoaște este limitat se știe de mult. Poate că primul care a spus-o clar a fost Immanuel Kant; „lucrul în sine” nu poate fi cunoscut. Pentru aceasta a construit o epistemologie care să arate cum avem cunoaștere.

Pentru a putea înțelege și cunoaște lumea avem nevoie de conceptele sensibilității – deci subiective – ale Spațiului și Timpului împreună cu categoriile cunoașterii, ale înțelegerii (*der Verstand*). Kant a fost influențat de sir Isaac Newton, nu de Leibniz: de aceea pentru el spațiul și timpul sunt invariabile. De-altfel și categoriile cunoscătoare sunt invariabile.

Lucian Blaga preia spațiul și timpul ca fiind subiective și adaugă un dublet categorial cu nenumărate categorii abisale variabile, categorii ale *inconștientului*, categorii stilistice. Propune și o Matrice Stilistică care este un complex categorial: categoriile cunoașterii (de la Kant) la care se asociază categoriile abisale. Așa cum pentru Kant categoriile cunoscătoare sunt universale și pentru Blaga rămân la fel, dar și categoriile abisale sunt universale numai că sunt diferite deoarece spațiul și timpul sunt construite diferit în diferitele culturi. Datorită marii lor variabilități, categoriile abisale ajung să se poată individualiza pentru fiecare om în parte având și note ce se potrivesc familial, unui grup uman, unei populații, ceea ce face ca fiecare om să-și poată păstra individualitatea sa existând într-o familie, într-un grup uman sau făcând parte dintr-o etnie.

După Blaga, Matricea stilistică este făcută după mediul fizic și spiritual, cultural, în care trăiește o persoană sau o comunitate. După cum am arătat, Matricea stilistică este suma tuturor categoriilor care se potrivesc unei anumite persoane la care asociem categoriile abisale, stilistice, care influențează creativitatea unei persoane. Creațiile culturale dintr-o anumită cultură au asemănări dar nu sunt niciodată

identice. De aceea diferențele dintre indivizi și dintre creațiile lor culturale sunt importante. Creativitatea este caracteristica omului, spunea Blaga, fiecare om are puterea sa de creativitate, puterea sa de a pătrunde necunoscutul, misterul (la Kant acesta este *lucrul în sine*). Totul este în puterea omului, este mai greu de ales ceea ce putem numi bine de ceea ce numim rău.

Categoriile, atât cele cunoscătoare (Kant) cât și cele abisale, stilistice (Blaga), au o dublă funcție, una pozitivă, *făcând posibilă cunoașterea*, cât și una negativă, ca *frână a cunoașterii* (Blaga).

Pentru aceasta Blaga va scrie despre o „censură transcendentă”, specifică categoriilor cunoașterii (de la Kant) și despre „frâne transcendente”, ce sunt aplicabile categoriilor abisale. Numai că aceste limite impuse de către categorii (sau de Fondul Anonim, de Marele Anonim care oferă categoriile stilistice (Blaga)) nu dau numai forma cunoașterii ci ajută chiar la succesul său.

Scopul viețuirii noastre pe acest pământ ar fi, după cum am mai spus creativitatea ca și „principiul conservării misterelor” (Blaga). Jocul acesta, dualitatea cunoașterii și a limitării, a frânării cunoașterii constituie modul în care creativitatea noastră se poate manifesta plenar pentru a respecta acest principiu al conservării misterelor. Sigur că aici nu este numai epistemologie ci și metafizică.

Am să închei această primă parte ce privește epistemologia Kant – Blaga astfel: „analiza anterioară, care revarsă lumină/ .../ și care umple un fond vid în cele mai multe epistemologii, face din epistemologia lui Blaga o contribuție unică și cu valoare pentru filosofie”².

III

Și acum să ajungem la subiectul care interesează onorata adunare care este aici, bineînțeles dacă adevărați la cele spuse de mine mai sus: sau puteți propune o altă posibilă epistemologie.

În ultimii 30 de ani, chiar și mai înainte, computerul a devenit un însoțitor al majorității activităților umane, de la telefonul mobil, la jocurile pentru copii, la diversele automatizări și până la cele mai rafinate activități cum ar fi fizica teoretică sau științele spațiale. Nu știu cum ar arăta lumea în care trăim fără computere.

Pentru aceste motive și deoarece sunt un nepriceput în domeniu, vă întreb cum vedeți legătura posibilă între cunoaștere și știința

² Michael S. Jones, *The Metaphysics of Religion. Lucian Blaga and Contemporary Philosophy*, FDU Press, 2007, p.118.

computerului? Cu alte cuvinte: computerul este un instrument, un obiect ce înmagazinează în el multă știință, are și acces la o memorie imensă care ne este folositoare. Numai că judecata prin care noi îi cerem ceva este în mintea noastră și nu văd cum computerul, ca obiect, ca instrument, ar putea avea vreodată judecată care să poată înlocui ceea ce noi gândim. De aceea chiar când ne ocupăm de știința computerului ne ocupăm, de fapt, de felul nostru de a gândi, de felul nostru de a judeca.

Michael S. Jones ne spune că epistemologia lui Blaga ne-ar putea sugera unele răspunsuri la unele întrebări:

De ce cunoașterea umană este limitată?

Ce poate produce aceste limite? și în ce grad?

Pot fi, la rândul lor, înfrânte frânele, aceste limite? și până unde?

În afara epistemologiei lui Lucian Blaga ar putea fi și alte răspunsuri care să ne intereseze?

Aș adăuga și o altă întrebare cu un ușor iz medical dar și cultural: cum ne putem feri de ceea ce poate fi nociv în computer sau în folosirea lui? În plus, lumea aceasta virtuală pe care computerul ne-o poate pune la dispoziție, această lume a unei imaginații libere și care pare că nu are limite și nici un fel de morală, nu seamănă ea, oare, cu lumea visată de cei ce fumează opiu, iau amfetamine, heroină, sau oricare alt fel de drog? Seamănă, cu toate că este altceva.

La aceste răspunsuri ar putea să participe toți cei ce se ocupă cu știința computerului. Am și eu un prieten, Inginerul Marian D. care se ocupă de buna funcționare a computerului meu. Într-o zi, eram la atelierul-magazin pe care-l are și au venit tot felul de utilizatori de computere ca să-l întrebe una și alta. După ce au plecat a avut o reacție la care nu mă așteptam dar pe care am memorat-o: „Oameni aceștia nu înțeleg un fapt simplu, *computerul este un prost*, el este un instrument care nu gândește. Numai noi oamenii care-l folosim putem gândi, judeca, și este nevoie să-i cerem să ne dea ceea ce avem nevoie”.

Mi-ași permite să mai adaug câteva rânduri din concluziile autorului citat:

„...*Blaga ne-a dat 15 cărți care construiesc un sistem filosofic ce include o filosofie a filosofiei, o metafizică importantă, o epistemologie unică...*

...*Implicațiile filosofiei lui Blaga au importanță în fenomene cum sunt limitele cunoașterii umane...*

Perspicacitatea lui Blaga anticipează încercările filosofice ale sfârșitului de secol XX, așa cum sunt interpretarea culturală și

constructivistă a cunoașterii, reînvierea pragmatismului și rolul revoluției cognitive în științe”.

Voi încheia spunând cu Eminescu: „Știință poate câștiga cineva după cât voiește dar judecată nu!”³.

Bibliografie

- [1] Michael S. Jones, *The Metaphysics of Religion. Lucian Blaga and Contemporary Philosophy*, FDU Press, 2007, p. 118

³ Mihail Eminescu, a doua scrisoare din presa zilei ca răspuns doctorului Zotu legată de polemica din jurul *Logicii* lui Titu Maiorescu.